

Internální tábor „Hanke“ v Moravské Ostravě v roce 1945

Mečislav B o r á k

Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. 18/1997,
s. 88-124.

Mnohé z událostí, jež se odehrály v poválečné Ostravě, jsou dodnes obestřeny závojem tajemství, neboť se o nich až donedávna nesmělo veřejně hovořit. Čas na ně navršil další nánosy polopравd, ústním podáním zkreslených informací z kdoví kolikáté ruky i záměrně šířených lží. Teprve svobodný přístup k materiálům uloženým v archivech, pokud se ovšem dochovaly, umožnil, abychom si i o těchto událostech mohli utvořit poněkud přesnější představu. K těm dodnes nejožehavějším patří události v internačním táboře pro Němce a kolaboranty, který působil v Moravské Ostravě v prvních měsících po válce a byl znám pod označením "Hanke". Protože se nedávno podařilo nalézt v policejním archivu dokumenty k činnosti tohoto tábora, pokusíme se vylíčit jeho pohnutou historii.

Němci v poválečné Ostravě

Nejprve se však alespoň stručně musíme zmínit o tehdejší postavení Němců v Ostravě a okolí. Funkcionáři nacistického aparátu a správy většinou z města i s rodinami evakovali nebo uprchli před příchodem sovětských vojsk. Zůstali zde převážně místní Němci, kteří tu žili již před válkou. Až na výjimky podporovali nacistický režim, takže je teď čekal trest. Již v prvních dnech po osvobození je tvrdě zasáhla vlna rozhořčení a touhy po pomstě za nacistická zvěrstva a prožité útrapy, jež otázku jejich viny mnohdy nezvažovala s patřičnou rozvahou a spravedlivostí. Častým jevem prvních poválečných dnů byly sebevraždy Němců i případy jejich násilného usmrcení bez soudu či na základě rozsudků živelně zřizovaných vyšetřovacích komisí.¹ Pokud nedošlo k jejich internaci či jiné formě soustředění, museli být Němci policejně přihlášení a museli se podřídit řadě pro ně zavedených opatření, všestranně omezujících jejich svobodu i občanská práva. Např. vyhláška náčelníka Národní

bezpečnostní stráž v Moravské Ostravě, zveřejněná v ostravském tisku 17. května 1945, ukládala:

"Nařizují s okamžitou platností, aby všechny osoby německé národnosti ve stáří od 6 let nosily následující označení: bílý kruh v průměru 15 cm a v něm z černého plátna našité °N°v síle 2 cm, jehož okraje jsou 1 cm od obvodu kruhu. Toto označení se nosí na levé straně prsou. Němci, kteří byli organizováni ve straně NSDAP, v SA, SS, NSV, NSF, NSKK, Hitlerjugend nebo jiných složkách NSDAP,² musejí nositi tentýž odznak ještě na zádech (tedy dva, jeden na prsou, druhý na zádech). Všem Němcům se zakazuje jízda dopravními prostředky, návštěva veřejných a zábavních místností a sadů. Vycházeti z bytů po 20.hodině je všem Němcům zakázáno. Při setkání ruského nebo čsl. důstojníka musejí Němci smeknout klobouk nebo čepici a v připaženém postoji přejíti. Návštěva obchodů se povoluje toliko jednu hodinu před uzavřením. Odznaky podle nařízeného vzoru musí si každý Němec sám poříditi. Neuposlechnutí shora uvedených příkazů je trestné. Trestný je rovněž každý občan jiné národnosti, který jakýmkoliv způsobem bude Němcům nadržovati nebo jim pomáhati." ³

Toto opatření se nevztahovalo na rakouské státní příslušníky, pokud nepatřili k nacistům, na Němce žijící ve smíšeném manželství, pokud nebyli členy nacistických organizací, a na prokazatelné antifašisty. Nařízení diskriminující Němce byla ještě mnohem širší - nesměli např. bez povolení vlastnit rádio, telefonovat, jezdit na kole, mluvit německy na veřejnosti, jejich korespondence byla omezena a cenzurována, jen v malé míře mohli využívat služeb, např. navštívit lékaře či holiče apod. Je zřejmé, že váleční vítězové dávali Němcům okusit na vlastní kůži většinu opatření, jež byla po krátké příchodu nacistů do českých zemí zavedena vůči Židům. I první vysídlovací transport Němců z Ostravy, v němž bylo za asistence československého vojska již 13.6.1945 odesláno 1260 Němců na Krnovsko ke státní hranici, kde byli ponecháni svému osudu,⁴ připomínal první transporty ostravských Židů z října 1939, jež postihly 1223 osob.

Organizovaný odsun Němců z Ostravy probíhal teprve od 30. května 1946, ale již hned po válce bylo z řad občanů města vyškrtáno 16 464 Němců. Postupně byli soustředováni do internačních táborů, zřizovaných na území města na Cihelní ulici, v bývalém hotelu Pichler na Pivovarské ulici, v objektu někdejší firmy Hanke na

Nádražní ulici, na Mexiku a v Sitteově ulici v Přívoze, u okresního soudu ve Slezské Ostravě, v Kunčicích nad Ostravicí, ve Výškovicích, Staré Bělé, Zábřehu nad Odrou aj.⁵ Z těchto táborů byli práce schopní Němci ve věku od 14 do 65 let přidělováni ostravským Okresním úřadem ochrany práce různým podnikům ve městě. Pokyny velitelství Uniformované Národní bezpečnostní stráže v Moravské Ostravě ze 17. a 18. května 1945 k zatýkání, zajišťování a internaci německého obyvatelstva se neměly týkat žen s malými dětmi, úředně prověřených Rakušanů, osob ze smíšených manželství a osob stojících pod ochranou národních výborů s potvrzením Národní bezpečnostní stráže.⁶ Pozdější rozhodnutí bezpečnostní komise při ostravském Národním výboru ze 21. června vyňalo z povinnosti koncentrace mužů v pracovních táborech a pracovního nasazení žen osoby těžce nemocné, invalidy, ženy v pokročilém stavu těhotenství, rodičky a šestinedělky, ženy s dětmi do 14 let, manželky Čechů, Češky vdané za Němce či Židy, pokud se tyto neprovinili během války proti českému národu. Těmto osobám neměl být zabavován majetek a směli pracovat na dosavadních pracovištích, ale museli se dvakrát týdně hlásit u bezpečnostních referentů národních výborů.⁷

Veškeré napomáhání Němcům, ať by již bylo vedeno jakýmikoliv ohledy, bylo přísně zakázáno. Např. 14. června 1945 vydala ČTK oznámení, že Komise pro vnitřní národní bezpečnost *"upozorňuje důrazně českou veřejnost, že jakékoliv poskytnutí přístřeší, šatstva nebo potravin německým státním příslušníkům bude přísně stíháno. Kdo o těchto případech ví, je povinen oznámiti to nejbližším bezpečnostním orgánům, Národnímu výboru nebo Komisi pro vnitřní bezpečnost."*⁸ Projevy pomoci však přesto neustávaly, jak o tom svědčí např. článek, publikovaný dva týdny poté v Nové svobodě: *"Téměř denně jsme svědky toho, jak Češi podávají Němcům zajištěným i posílaným na práci jídlo a jiné předměty. Sami si stěžujeme, že nemáme co jíst, ale i z toho mála dostávají Němci. /.../ Bude dobře, když veřejnost si dá pozor na nenapravitelné přítelíčky Němců, bude je sledovati a bude-li to žádoucí, dá je i zajistit."*⁹ Výstrahy před poskytováním pomoci Němcům byly několikrát opakovány.¹⁰ Vztah k Němcům se stával i předmětem politického boje, např. rezoluce všech závodních a místních organizací komunistické strany v Ostravě požadovala okamžité zastavení jakýchkoliv

úlev poskytovaných Němcům a zřízení prověřovacích občanských komisí, které by prozkoumaly již udělené úlevy a veřejně pranýřovaly podporovatele Němců. ¹¹

Literatura a prameny

Společenská atmosféra té doby byla mimořádně zjitřená. Pocity opojení ze znovunabyté svobody i pocity studu za trpné vyčkávání jejího příchodu posilovaly mnohdy touhu po pomstě, jež nyní snadno nacházela vhodnou příležitost ke svému naplnění. Bylo tomu tak patrně i v případě násilností spáchaných na věznicích internačního tábora "Hanke", o nichž pojednává tento příspěvek, představující první komplexní shrnutí celého případu. Všimnul si ho totiž dosud jen dobový tisk, ovšem jen zcela skrovně a zkresleně, neboť pravdu o celé záležitosti ani v oněch letech "limitované demokracie" nebylo už možno zveřejnit. Potom se na téměř půl století rozhostilo mlčení, narušené jen v roce 1978 exilovým hlasem Oty Hory z Kanady, který k nám ale tenkrát nedolehl.¹² Nebylo tu samozřejmě slyšet ani hlasy z Německa, kde se zmínky o poměrech v táboře "Hanke" pravidelně objevovaly ve sbornících dokumentů a vzpomínek i v dílčích vzpomínkových pracích. ¹³

Teprve po zvratu politických poměrů v roce 1989 se objevilo několik zmínek o táboře "Hanke" i u nás. Kromě již uvedené práce O. Hory vyšla u nás v reedici i další původně v Kanadě vydaná práce, knížka Viléma Hejla, jež využila Horových informací.¹⁴ Krátké zmínky se objevily v roce 1991 ve sborníku dokumentů *Slyšme i druhou stranu* a v práci Tomáše Staňka *Odsun Němců z Československa 1945-1947*.¹⁵ Karel Jiřík zahrnul stručné vylíčení událostí v táboře i do *Dějin Ostravy*.¹⁶ První skutečně objektivní popis případu vycházející z dosud neznámých archivních zdrojů podal však až ve svých nových pracích T. Staněk, který jej zařadil do širších dobových souvislostí.¹⁷ Ze stejných zdrojů vycházelo i obsáhlejší zpracování případu v denním tisku, které vyvolalo mimořádný zájem veřejnosti na Ostravsku. ¹⁸

Také náš příspěvek se opírá především o archivní materiály státní bezpečnosti a dalších bezpečnostních složek, uložené v archivu ministerstva vnitra České republiky.¹⁹ Obsáhlé vyšetřovací spisy doplňují výslechové protokoly a svědecké výpovědi

většiny aktérů tohoto případu, takže jej můžeme poměrně přesně rekonstruovat. K doplnění mohou posloužit též dílčí dokumenty související s táborem "Hanke", uložené ve Státním ústředním archivu v Praze, v Zemském archivu v Opavě a v Archivu města Ostravy.²⁰

"Nepřistojnosti" v Ostravě

Jako úvod do problematiky nám může docela dobře posloužit zpráva předsedy Zemské úřadovny státní bezpečnosti v Ostravě dr. Lumíra Kročka, zaslaná ministerstvu vnitra do Prahy s odstupem zhruba dvou let od popisovaných událostí, 20. září 1947. Dr. Kroček ji označil heslem "Internační tábor Hanke v Ostravě - nepřistojnosti" a shrnul v ní vše podstatné:

"V revolučních dnech ihned po osvobození byli ve skladišti firmy Hanke v Ostravě soustředěni zajištění Němci, většinou příslušníci nacistických organizací. Záhy po zřízení tohoto internačního střediska docházelo tam k hromadným úmrtím internovaných. Většina těchto úmrtí nastala za podezřelých okolností. Celkový počet zemřelých v tomto táboře dosáhl čísla 234. Mezi osobami zemřelými za podezřelých okolností je také František Šedina z Ostravy, který byl české národnosti a bydlel se svou rodinou v domku na nádvoří tábora °Hanke°.

Předběžným vyšetřováním případu bylo zjištěno, že v tomto internačním středisku měly být prováděny hromadné popravy internovaných a že věznění - muži i ženy - byli nelidsky týráni. Tábor se stal záhy postrachem nejen vězněných Němců, ale i okolního obyvatelstva. /.../

Po zrušení tábora °Hanke° začal se zmíněnými událostmi zabývat ostravský tisk. V člancích bylo poukazováno na množství podezřelých úmrtí Němců v tomto táboře, na jejich týráni a na to, že pachatelé těchto násilností nebyli pohnáni k odpovědnosti. Veřejné úřady - mezi nimi i ministerstvo vnitra - byly obviňovány z nezájmu a úmyslného nedbání toho, co se v táboře dělo. Zájem tisku v této věci neochabuje a občas se vyskytne v časopisech články, pojednávající o táboře °Hanke° a žádající přísné vyšetření tohoto případu. Tyto články vyvolávají mezi obyvatelstvem rozruch.

Porevoluční události v táboře °Hanke° byly příslušnými úřady již několikrát vyšetřovány, ale tato vyšetření nevedla dosud k žádné likvidaci případu. V zájmu

spravedlnosti a důvěry ke státním úřadům a orgánům je nutné, aby případ "Hanke" byl s urychlením řádně vyšetřen a skončován." 21

Už v květnu 1947 se *Svobodné slovo* veřejně ptalo, kam zmizely vyšetřovací protokoly k případu "Hanke", naznačovalo pokusy o ovlivňování svědků a požadovalo od ministerstva vnitra odpověď na dotaz, kdy se v této věci už konečně začne něco dít. Dopis dr. Kročka patrně reagoval na novinový souboj mezi národně socialistickým a komunistickým tiskem, který ohledně tábora "Hanke" vypukl počátkem září 1947. *Svobodné slovo* a *Nové slovo* tehdy znovu důrazně žádaly vyšetření případu a upozorňovaly, že do Německa odsunutý známý ostravský stavitel Smolka, žijící v Heidelbergu, byl pověřen americkou vojenskou policií, aby shromáždil informace o táboře "Hanke". Údajně už vyslechl 320 osob, které táborem prošly. Článek vcelku logicky dokládal, že jedině důkladné prošetření případu by mohlo čelit mezinárodní ostudě: *"Rázným vyúčtováním s bývalými vedoucími tohoto tábora by se tak zavčas veřejně prokázalo, že náš stát s podobnými výstřelky neodpovědných jednotlivců nemá nic společného a že je co nejrozhodněji odsuzuje."* Tento názor však *Rudé právo* vzápětí označilo za nahrávání Němcům: *"Opravdu, pěknou službu pro nepřítele dělá ústřední orgán nár. soc. strany. Přitom Svob. slovo dobře ví, že povolání č e š t í činitelé události v táboře Hanke vyšetřují a že v nejbližší době bude o výsledku jejich šetření podána zpráva."* 22

Než však k objektivnímu prošetření případu skutečně došlo, uplynulo ještě mnoho týdnů. I když to *Rudé právo* slibovalo, nebyla zpráva o výsledcích šetření nikdy úředně zveřejněna.

Utajené vyšetřování

O zvěrstvech v táboře "Hanke" věděli zasvěcení i mimo tábor už v červnu 1945, jak to uvádí politik Ota Hora v již zmiňovaném *"Svědectví o puči"*. Po konferenci národně socialistických odborářů v Ostravě získal důvěrnou cestou písemné protokoly o případu, které byly doručeny dr. Prokopu Drtinovi (od 16.11.1945 ve funkci ministra spravedlnosti) a jeho prostřednictvím i prezidentu Benešovi. Píše o tom: *"Víc jsem učinit nemohl, neboť parlament ještě neexistoval a uveřejnění určitých fakt v novinách (tj. ve Svobodném slově) by mělo za následek zatýkání a týrání dalších osob, které mi*

informace poskytly. /.../ Byli jsme bezmocni. Ministrem vnitra byl komunista. Vše se omlouvalo °revolučním stavem°." 23

Teprve až začaly fungovat řádné parlamentní orgány, bylo možné donutit bezpečnostní aparát, aby pověděl pravdu. Ministerstvo vnitra začalo teprve v červenci 1947 zjišťovat "porevoluční události v pohraničí", tedy především násilné činy a zabíjení Němců a osob pokládaných za kolaboranty, k nimž docházelo bezprostředně po válce. První zpráva z Ostravy byla označena za nedostatečnou a nakonec se tam vypravila vyšetřovací komise bezpečnostního výboru Ústavodárného Národního shromáždění, aby vše na místě prozkoumala. Jejím předsedou byl dr. B. Bunža za stranu lidovou, členy dr. Jar. Kokeš za komunisty, dr. Karel Kácl za národní socialisty a poslanec Horváth za slovenskou Demokratickou stranu (nedostavil se dr. Veverka za sociální demokraty, Karol Bacílek za slovenské komunisty se omluvil). S komisí přijeli i experti - generál Jar. Brož a pplk. dr. Jan Vaněk za ministerstvo národní obrany, dr. Šimák za ministerstvo spravedlnosti a dr. Zdeněk Lukeš za ministerstvo vnitra. Za Oblastní ústřednu státní bezpečnosti v Ostravě se šetření účastnil policejní rada dr. Poledník a jako referent vystupoval vrchní inspektor Kohoutek. Zapisovatelkou byla na žádost poslanců stanovena paní Petráková-Khásová z ministerstva vnitra.

K jednání komise byli předvoláni jako svědci tehdejší prozatímní členové stráže Národní bezpečnosti, kteří v táboře konali službu, i někteří z bývalých internovaných, pokud se je podařilo najít. Většinou totiž už byli odsunuti do Německa. Čtyři bývalí vedoucí pracovníci tábora museli být předem zajištěni, neboť pobývali na svobodě, např. Vl. Kusz podle zprávy vyšetřovatele jako obchodní cestující "*většinou nebývá doma*". 24 Jindřich Veselý z ministerstva vnitra zdůrazňoval především: "*Tato předběžná opatření provádějte nenápadně, aby širší veřejnost nebyla upozorněna. Tuto zprávu považujte za přísně tajnou, poněvadž za každou cenu je třeba zabránit zveřejnění připravovaného vyšetřování.*" 25

Večerním pražským rychlíkem dorazila 3. listopadu 1947 komise do Ostravy a následující dva dny se plně věnovala zjišťování pravdy o táboru "Hanke".

Zřízení tábora

Internační tábor byl zřízen v prostoru bývalé zasilatelské firmy Hanke na Nádražní ulici č. 75. Téměř naproti se nachází těžní věž bývalého Dolu Jindřich a v těsné blízkosti je dnes nákupní středisko Mana (někdejší Volha), malé parkoviště a několik nově postavených obytných domů. Z obsáhlého zápisu o jednání vyšetřovací komise vyplývá, že tábor "Hanke" vznikl asi 10. května 1945 a až do 13. června 1945, kdy táborovou správu převzaly řádné orgány SNB, v něm docházelo ke svévolným ukrutnostem a zločinům.

Skladiště firmy Hanke vybral pro tábor vedoucí politického oddělení ostravského ředitelství Národní bezpečnosti Vladislav Kusz, neboť bylo výhodně položeno blízko ředitelství a kapacita věznic ve městě už dávno nestačila. Tábor byl určen pro osoby německé národnosti, především nacisty, stejně jako pro kolaboranty. Významnější nacističtí funkcionáři, především příslušníci SA a SS, byli umísťováni do cely č. 6 s betonovou podlahou, ženy s dětmi bydlely ve stěhovacích vozech na nádvoří. Svědkové se shodují, že i na pověstné "šestce" se hovořilo česky - vždyť šlo převážně o místní občany.

Od 12. května 1945 byl tábor střežen dozorčí službou výpomocných členů stráže Národní bezpečnosti (zpráva uvádí 12 jmen i s adresami). Vedení tábora bylo v rukou Emila Martínka, bývalého horníka z Hrušova, rodáka z Petřvaldu ve Slezsku. S administrativou mu pomáhali Josef Jurášek a Ludvík Pieczka, oba dělníci z Vratimova. Všichni se po válce dobrovolně přihlásili do výpomocných orgánů bezpečnosti. Nikdo z nich nebyl za okupace v odboji, nikdo z nich nebyl Němci ani vězněn. Zdálo by se tedy, že o to menší by měli mít důvod k pomstychtivosti.

Statistika smrti

Soupis osob, které v táboře v té době zemřely, většinou násilnou smrtí, zahrnuje celkem 234 jmen.²⁶ Rozborem údajů jsme ovšem zjistili, že některá jména byla do soupisu omylem zařazena dvakrát a došlo i k chybám v číslování, takže skutečný počet je 231 zemřelých. Podle místa bydliště pocházeli především z Ostravy a jejích dnešních obvodů (108 osob), z Bohumínska (24 osoby), z Fulnecka (20 osob) a z Hlučínska (15 osob), dalších 14 osob bydlelo v různých obcích Moravy a Slezska, 5 v Německu, 2 v Polsku a ve 43 případech nebylo bydliště uvedeno. Podle místa narození převažovali

rodáci z českých zemí (82 osob), jen 11 osob bylo rodem z ciziny (Polsko, Německo, Rakousko), avšak u více než poloviny osob (138) nebylo místo narození uvedeno.

Z hlediska věku výrazně převažovali lidé starší - nad 65 let 7 osob, ve věku 55-65 let 26 osob, 45-55 let 104 osoby, 35-45 let 69 osob, jen 16 osob bylo ve věku 25-35 let a do 25 let pouze 2 osoby. Nejmladším byl 23letý Emil Malek ze Skřečoně, nejstarším 72letý František Bienert z Děrného. Mezi obětmi tábora bylo i 5 žen.

Zajímavé je porovnání údajů o příčině úmrtí. Úřední lékař dr. Josef Krist uvedl, že hlášení o úmrtí se každý den odevzdávala politickému oddělení ředitelství Národní bezpečnosti, ale jen počtem mrtvých, bez uvedení příčiny úmrtí. Šéf ostravské bezpečnosti kpt. Sedlář prý nařídil, že není třeba provádět ani identifikaci zemřelých, *"že se mrtvolý prostě odklidí"*. Tak byla ze hry vyloučena kriminální policie. Když se pozůstalí dožadovali vystavení úmrtního listu, *"byli jsme nuceni vlastně vykonstruovati příčinu smrti"*, dodával dr. Krist.²⁷ Proto nepřekvapí, že i v pozdějších úředních soupisech je jako příčina smrti uvedeno ve 224 případech "střelné zranění", ve 2 je zapsáno strohé "zastřelen", po 1 případě je uvedeno "sebevražda", "sebevražda oběšením" a "zemřel", pouze ve 2 případech příčina smrti chybí. Je však svědecky doloženo, že v táboře se popravovalo hlavně oběšením, takže tato dodatečná statistika je značně upravená. Bylo jistě snadnější zdůvodnit zastřelení vězně při vzpouře či při pokusu o útěk, než zdůvodňovat mnoho desítek oběšenců, byť by je šlo vydávat za sebevrahy.

První mrtvý v táboře "Hanke" byl zaznamenán 18.5.1945 (nepočítáme-li zřejmý omyl u H. Scholze, který měl zemřít už 1.4. - má být patrně 1.6.1945). Porovnáním úmrtnosti za jednotlivé dny lze zjistit, kdy se v táboře konaly hromadné exekuce internovaných. Normální úmrtnost před začátkem běsnění i po něm totiž nebyla vyšší než 1-3 mrtví za den, mnohdy však i řadu dnů po sobě nezemřel vůbec nikdo. Vyšetřovací zpráva předpokládá asi 150 popravených, ve skutečnosti jich mohlo být až 200. Vezmeme-li v úvahu pouze dny, kdy v táboře zemřely více než 4 osoby, zjistíme dny exekucí: 29.5. - 6 osob, 28.5. - 18 osob, 29.5. - 17 osob, 30.5. - 28 osob, 1.6. - 12 osob, - 3.6. - 14 osob, 4.6. - 23 osoby, 7.6. - 4 osoby, 8.6. - 18 osob, 9.6. - 26 osob a 12.6. - neuvěřitelné 32 osoby. To byla poslední hromadná vražda, i na blahovlnné nadřížené to bylo zřejmě příliš. Příští den byly porevoluční výpomocné stráže odvolány a ostraha

tábora byla svěřena příslušníkům SNB. Od této chvíle až do 3.7.1945 zemřelo v táboře podle vyšetřovací zprávy již jen 5 osob, ač šlo o úsek časově mnohem delší. Značně se ovšem zmenšil také početní stav internovaných.

K oněm 231 obětem z řad internovaných Němců lze volně přidat ještě další dva muže, o nichž víme, že byli umučeni při výslechu na velitelství Národní bezpečnostní stráže v Ostravě (ve skutečnosti jich patrně bylo více). Šlo o Josefa Gensera, nar. 28.8.1908 v Tiché u Frenštátu, který byl zatčen výpomocným členem SNB Vilémem Foltou ze Staré Bělé a v jeho kanceláři za podezřelých okolností 21.6.1945 zemřel. Tamtéž podle zjištění policejního lékaře dr. Krista zemřel při výslechu Robert Lerch, nar. 1.10.1903 v Ostravě. Oba údajně ubil bratr Viléma Foly Josef, rovněž výpomocný člen SNB, odsouzený později mimořádným lidovým soudem v Ostravě k doživotnímu žaláři pro udavačství.²⁸

Ověření policejního soupisu obětí tábora "Hanke" je velmi obtížné, neboť matriční záznamy se až na výjimky neprováděly. Ani hřbitovní knihy městského hřbitova v Moravské Ostravě zdaleka nezahrnují všechny oběti, mnohé zápisy byly provedeny až se značným časovým odstupem. Podle zjištění T. Staňka uvádějí tyto hřbitovní knihy pohřbení 16 osob z věznice policejního ředitelství a 44 osob z tábora "Hanke", zmínka o zastřelení je uvedena jen v 10 případech, v ostatních není příčina smrti zapsána.²⁹

Je nepochybné, že mezi zabitými Němci byli mnozí nacisté, kteří za své chování v době okupace zasluhovali trest. Měl jim ho však vyměřit soud, tak jako funkcionářům gestapa a významným činovníkům nacistické správy. Je paradoxní, že ti většinou unikli svévoli "revolučních" samosoudů, jež tak těžce postihovaly mnohem menší provinilce.

"Popravy"

"Bojím se vypovídat," sdělil vyšetřovací komisi hned první vyslýchaný svědek, horník Josef Mušálek z Ludgeřovic. Před válkou se hlásil jako Čech, ale po odtržení Hlučínska získal automaticky říšskou příslušnost a v roce 1943 vstoupil do SA, aby zachránil svůj rodný domek. *"Když jsem odcházel z tábora, bylo mi na policejním ředitelství řečeno (v místnosti č. 57), že nesmím vypovídat, ani kdyby se mě ptal nejvyšší soudce v republice."*³⁰

Komisi dalo hodně práce, než se svědek zbavil strachu. *"Jako člen pracovní čety odvážel jsem na vozíku mrtvoly na hřbitov. Nejprve po 3, po 4, později i po 10 i vícekrát za noc, a na konec až po 30./.../ Popravovalo se v jedné místnosti, kde byla postavena šibenice. Na ní visely provazy a popravování si museli stoupnout až na bednu, načež dostali smyčku na krk a byli ještě vyslýcháni./.../ Popravovalo se vždy tak k 11.00 hod. Osoby k popravě vybíral Gloss, a to tak, že namlouval internovaným, že se mohou hlásit do práce venku, že se tam nají a budou se mít líp. Pak přihlášené postavil do řady a po šesti odváděl do místnosti, v níž byli popravováni. Jak bylo 10 mrtvých, museli jsme je naložit na vozík a odvézt na hřbitov nebo do krematoria."* ³¹

Podle vyšetřovací zprávy popravoval vězně nejčastěji jejich spoluvězeň Heinrich Gloss, svým založením zřejmě sadista. *"Osoby, které jsem popravoval, jsem skoro všechny osobně znal,"* vypověděl do protokolu.³² Pocházel z Opavy z českých rodičů, ale už před válkou se hlásil k národnosti německé. Byl zaměstnán jako masér ve Vítkovických železárnách. Přišel do tábora "Hanke" kolem 26. května a s jeho příchodem tu začaly i hromadné exekuce. Popravoval sám nebo se spoluvězněm Oskarem Milikem. Někdy také nutili internované, aby popravovali vzájemně jeden druhého.

Při většině poprav velitel tábora Martínek osobně vyslýchal internované a nutil je k přiznání deliktů, které si vymyslel. V těchto "doznáních", podepisovaných zřejmě už předem, se uváděly jen obecné formulace viny, jak je nadiktoval Martínek, např. "zastřelil jsem 10 ruských vojáků". Také Martínek byl zřejmě sadista a deviant, neboť ve dvou prokázaných případech nutil před popravou internované ke skupinovým souložím s německými ženami, jež byly po zruďných orgiích společně s muži oběšeny. *"Z důvodů mravních a lidských tento hrůzostrašný akt vynechám,"* napsal Ota Hora a nezbývá, než s ním souhlasit.³³ Martínkovi bylo při vyšetřování svědecky doloženo několik znásilnění, což se týkalo i jeho nadřízeného Vl. Kusze, který do tábora často docházel.

Při výsleších se užívalo mučení, zvláště lámání prstů, rukou a žeber. Mrtvolám pak vytrhával Gloss z příkazu Martínka zlaté zuby a můstky, někdy už zaživa. Poprav se účastnili také Jurášek, Pieczka a členové táborové stráže, kteří si na tu podívanou někdy zvali i své známé. Asi 10. června navrhl člen táborového vedení Jurášek, aby

vězně popravovali elektrickým proudem. Gloss o tom vypověděl: *"Sehnali jsme jednoho vězně - elektrikáře - a drát, který jsme zapustili do elektrického světla a zkoušeli to na jednom SS-mannovi. Místo na zemi jsem polil vodou, popravovaný se vysvlékl do naha a lehl si na zem. Drát jsem mu přidržel na hlavě za ušima. Kůže se mu počala škvařit, avšak smrt to nezpůsobilo. Když přišel k sobě, byl pověšen."* ³⁴ Podle vyšetřovací zprávy byl obětí pokusu Lothar Orel. Když strážní zjistili, že se poprava nezdařila, přikládali mu konce drátu na další části těla. Když ani to nepomohlo, nařídil údajně Martínek Glossovi, aby Orela dobil kladivem. Svědek Mušálek vypověděl, že viděl hromadnou popravu invalidů bez rukou či nohou. Nechali je 10 minut viset na šibenici, aby se vyzkoušelo, zda to stačí k usmrcení. *"Někteří však po sundání za nějakou dobu začali znova dýchat a tak je Glos utloukal ranami kladivem do spánku. Potom se popravování nechávali viset již 15 minut. Některé úřední konstatování smrti tam neexistovalo."* ³⁵

Správce tábora Martínek při výslechu rezolutně prohlásil, že *"v táboře nebyla provedena ani jediná poprava oběšením nebo zastřelením nebo jiným způsobem"*.³⁶ Neexistovala žádná šibenice. Elektrické zařízení si zavedl Gloss jen proto, že chtěl vězňům poskytovat elektrické masáže. V táboře sice umíralo až 10 lidí denně, ale výhradně následkem útrap a zranění, jež vězni utrpěli už před příchodem do tábora. Pokud byl někdo oběšen, mělo to prý jiný důvod: *"Přes největší naši opatrnost si internovaní opatřili provazy a sami se věšeli."* ³⁷ O *"nějakých popravách"* zhořal nic nevěděl a nikdy neslyšel ani Martínkův nadřízený Kusz.³⁸ Naprosto všichni ostatní vyslychaní příslušníci táborové stráže však shodně potvrdili, že se poprav účastnili, stejně jako zbývající dva členové táborového vedení. Jurášek dokonce prohlásil: *"Střídali jsme se při nich všichni, " a tvrdil, že to ani nepokládal za nic divného, neboť "se tak dělo pod tlakem veřejného mínění".* ³⁹

Fingovaná vzpoura

V úterý 5. června 1945 se překvapená ostravská veřejnost dozvěděla z *Nové svobody*, že se Němci z tábora "Hanke" dopustili zločinu vzpoury: *"...přepadli stráž železnými tyčemi a cihlami, které odbourali ze zadržovacího okna, kterým po činu chtěli uprchnouti. Stráže přivolaly pomoc a vyzvaly vzbouřence, aby se vzdali. Němci se však*

vrhli na hlídky a několik členů poranili, takže stráž použila střelné zbraně a 72 Němců bylo při tom usmrceno." Úřední prohlášení velitele ostravské Národní bezpečnostní stráže Vl. Sedláře bylo zakončeno zvoláním: "Bezmezná drzost Němců musí být konečně zkrocena!"⁴⁰ Teprve o den později přinesly zprávu o vzpouře ostatní ostravské deníky, komunistický tisk byl asi informován přednostně.⁴¹

Průběh vzpoury popsal před vyšetřovací komisí shodně s uvedenou zprávou pouze jediný člověk - správce tábora Martínek, který se zřejmě podílel na formulaci úředního prohlášení. Byl to však právě on, kdo incident vyvolal a kdo z automatu postřílel většinu vězňů. Jen pracovníci Bezpečnosti se ovšem směli dovědět, že mrtvých tenkrát nebylo 72, ale pouze 21. Lež určená pro veřejnost měla patrně zdůvodnit desítky už dříve provedených exekucí. Je příznačné, že ostravská veřejnost se pravdu o tomto incidentu nikdy nedověděla. Až do nedávného nálezu vyšetřovacích spisů nebylo o vzpouře a počtu jejích obětí žádných pochyb, v její existenci uvěřil O. Hora, *Dějiny Ostravy* i němečtí autoři.

Skutečnost byla zcela jiná. Vězeň Gloss vypověděl: "*Jednou večer přišel za mnou Martínek a pravil mi, že zítra zaranžujeme v táboře vzpouru. Že přesně v 9 hod. vejdu do kobky a budu přítomné vězně vyzývat, aby se vzbouřili. Pak abych zavolal, že on otevře dveře a mně se nic nestane. Postupoval jsem přesně podle dohody. V 9 hod. jsme přišli ke kobce. Martínek zůstal venku, já jsem šel dovnitř a začal jsem vyzývat vězně, aby si to už nenechali líbit, že už se to nedá vydržet. Není co jíst, není možno dýchat. Nato jsem železem, které jsem si přinesl s sebou, vypáčil dvě cihly u okna a začal jsem jimi bušit do dveří a volat o pomoc. Hned se otevřely dveře, v nich stál Martínek s automatem, zavolal - ruce vzhůru - a začal do vězňů pálit. Já jsem skočil za dveře a ve vhodném okamžiku jsem vyběhl ven.*"⁴²

Vězeň Mušálek byl jedním ze čtyř vězňů, kteří masakr v cele číslo 6 přežili. Při výslechu uvedl, že hodně vězňů nebylo hned mrtvých, takže ti, co přežili, je museli utloukat těmi dvěma cihlami. "*Já jsem musel ubít cihlou dva lidi. Martínek mne k tomu donutil s napřaženou pistolí.*"⁴³ Když před polednem dorazil do tábora doktor Krist, dokonali už poslední z postřelených. H. Gloss k tomu dodal: "*Ještě před jejich odvezením na hřbitov nařídil mi Martínek, abych vytrhal všem mrtvým zlato z úst. Pomáhali mi dva*

mladí strážní, z nichž jeden odebíral zlato a druhý svítil mrtvolám do úst. Práce to byla těžká, neboť mrtvoly byly již studené." ⁴⁴

Deset dnů poté byl Martínek zadržen a při prohlídce se v jeho bytě u manželky v Hrušově našly v nočním stolku zlaté zuby. Tvrdil, že je zabavil Glossovi a doma je měl pouze proto, že je chtěl odevzdat na ředitelství Bezpečnosti.

Český "zrádce"

Nová svoboda doplnila 6. června 1945 vylhanou verzi o vzpouře dalšími smyšlenkami: *"Jak se dovídáme, byla tato vzpoura organizována za pomoci lidí zvenku, mezi nimiž byl i Čech. Hlavními iniciátory vzpoury byli Němci J. Bartoň a Vysloužil, jakož i jejich český pomocník František Šedivý. Tento vyvrhel ostravského lidu, který byl správcem uvedené firmy, vetřel se do důvěry stráží a umožňoval písemný styk internovaných s jejich známými a příbuznými. Rovněž jim opatřil železné tyče, kterými přepadli své strážce."* Zrádce Šedivý se prý při vzpouře dočkal spravedlivé odplaty. *"Zemský velitel Národní stráže Sedlář upozorňuje na to, že nepodřídí-li se Němci stávajícímu pořádku, bude proti nim postupováno bezohledně a jakýkoliv pokus o vzpouru potlačí ještě ostřejšími prostředky."* ⁴⁵

K žádnému pokusu nikdy nedošlo. Táboroví mocipáni, přesvědčeni teď ještě víc o své naprosté nedotknutelnosti, začali hned druhý den po otištění tohoto článku novou, ještě děsivější sérii poprav. Vražednému běsnění padlo za oběť během pouhých čtyř dnů celkem 80 dalších vězňů.

Všechny údaje článku v *Nové svobodě* byly vylhané. Vězeň Vysloužil neexistoval, vězeň Bartoň se zřejmě správně jmenoval Jaroslav Bartoš a byl jednou z obětí oné "vzpourey". Údajný český zrádce se jmenoval František Šedina a prokazatelně zahynul už o deset dnů dříve, 25. května 1945. Patrně ho zastřelil velitel tábora Martínek, který se tím sám chlubil. Zatkł Šedinu už 20. května a celý týden chodil k němu do bytu v prostoru tábora, kde několikrát znásilnil jeho manželku a rozkrádal jeho majetek, včetně potravin a peněz. Vyšetřovatelé vyslovili podezření, že Šedina byl odstraněn proto, že *"věděl o nepřístojnostech, které se v táboře děly"*. ⁴⁶ Skutečně také zprostředkoval písemný styk vězňů s rodinami, což pro táborové vedení znamenalo vážné nebezpečí. Není vůbec vyloučeno, že onu krvavou "vzpouru" zorganizoval

Martínek právě proto, aby nějak zdůvodnil Šedinovu smrt. Na rozdíl od desítek zabitých Němců, jejichž smrt stačilo ohlásit počtem zemřelých za příslušný den, měla smrt Čecha, který navíc nebyl kolaborantem, vyšetřit kriminální policie. Proto z něj udělal iniciátora vzpoury a při výsleších tvrdošijně opakoval, že Šedina byl zastřelen až při vzpouře. Nepomyslel na to, že úmrtní list a doklad o pohřbu jej usvědčí ze lži.

Zveřejnění vyhané zprávy o vzpouře vyvolalo na Ostravsku mimořádný rozruch a výrazně posílilo protiněmecké postoje obyvatel, šlo vlastně o vítaný argument k ospravedlnění všech ostřejších zákroků vůči Němcům. S odvoláním na ostravskou "vzpoureu" byl např. od 9.6.1945 pro místní Němce z Hrušova n.O. zřízen v dřevěných barácích u Nové jámy zvláštní internační tábor a podobné samovolné kroky byly podnikány i na jiných místech.⁴⁷ Velitelství ostravské Národní bezpečnostní stráže se snažilo tyto živelné projevy omezit a oznámilo, že *"celá akce s Němci musí být prováděna jen organizovaně"*, aby nedošlo *"k nežádoucím poruchám a aby bylo plně zajištěno pracovní využití Němců"*.⁴⁸

První šetření

Vedení tábora "Hanke" bylo 13. června 1945 odvoláno, táborovou ostrahu převzaly od porevolučních výpomocných stráží řádné jednotky SNB. Vedením tábora byl pověřen policejní praporčík Josef Petr. Martínek, Kusz, Jurášek a Pieczka byli vzati do vazby a začalo vyšetřování, které řídil vrchní okresní inspektor Oblastní kriminální ústředny v Ostravě Karel Vachún s týmem kriminálních inspektorů (Jaroslav Horák, Vilém Herboček a Josef Klapr). Probíhaly výslechy svědků a podezřelých, ale tyto původní protokoly nebyly v archivech bohužel dosud nalezeny. Výslechové protokoly uložené v Archivu MV ČR v Brně-Kanicích se týkají až parlamentního šetření v roce 1947, ze starších spisů je k nim přiložena jen svědecká výpověď Anežky Šedinové před Krajským soudem v M. Ostravě ze 29.8.1945.⁴⁹

Případ se tedy dostal až k soudu, měl jej na starosti soudce dr. Miroslav Haša. K odsouzení obviněných však nakonec nedošlo, rozhodnutím Krajského soudu v M. Ostravě byli propuštěni na svobodu. Toto rozhodnutí kritizoval ve své zprávě pro ministerstvo vnitra ze 20. září 1947 i předseda Zemské úřadovny státní bezpečnosti dr. Lumír Kroček. Uváděl: *"Tento postup pokládám za nesprávný nejen proto, že nebylo*

učiněno zadost spravedlnosti, ale i proto, že státní zájmy trpí tímto způsobem zjevnou škodu." ⁵⁰

Z archivních dokladů vyplývá, že už při prvním vyšetřování došlo k pokusu svalit veškerou odpovědnost za spáchané zločiny na jejich hlavního přímého vykonavatele, německého vězně Glosse. Např. strážmistr SNB Leopold Vaněk ve své stížnosti k expozituře Zemského národního výboru v Ostravě uvádí, že 6. srpna 1945 vyslýchal praporčík Robert Duchoň v přítomnosti Vl. Kusze internovaného H. Glosse a společně ho nutili k doznání, že popravoval vězně sám o své vůli, bez rozkazu táborového vedení, a že takto utratil 220 osob. ⁵¹

Případem "Hanke" se zabývala též bezpečnostní komise JNV Ostrava, jejímž referentem byl Josef Coufal, delegovaný za KSČ. Podle svědectví člena této komise Jana Filipa, jmenovaného za Čs. stranu lidovou, nepřipustil referent Coufal žádnou diskusi s odůvodněním, že mezitím již došlo odvoláním velitele tábora Martínka k nápravě poměrů. ⁵² Bezpečnostní referát expozitury ZNV v Ostravě vydal 14. června 1945 tajný oběžník, v němž varoval bezpečnostní orgány, že je *"naprosto nepřijatelné a bude přísně soudně stíháno jakékoli týrání, mučení, pracovní přepínání, zabraňování ve spánku, vyhrožování a zastrasování, zneužívání žen apod."* ⁵³

Zprávy o násilnostech pronikly i na veřejnost a výrazně posilovaly hlasy volající po očistě Národní bezpečnostní stráže od "revolučních" a "partyzánských", často samozvaných zástupců, lidí neschopných a nepoctivých, kteří se *"pod nejrůznějšími maskami, ať již na politickou legitimaci, osobní protekci či na předstírané partyzánské"* dostali k moci, nerespektovali zákony a dopouštěli se svévolných akcí. ⁵⁴ V Ostravě se to týkalo především zemského náčelníka NBS, partyzánského kapitána Vladimíra Sedláře, do značné míry odpovědného i za nezákonnosti páchané v táboře "Hanke". Pod tlakem tisku se situací v ostravské bezpečnosti začalo zabývat ministerstvo vnitra, jehož vyšetřovací komise přijela 15. listopadu 1945 do Ostravy. Výsledky šetření vedly k tomu, že kapitán Sedlář byl ze své funkce odvolán a přeložen do Prahy. ⁵⁵ Přestože zástupci nekomunistických stran v Ostravě požadovali jeho potrestání, nebyl prý volán k odpovědnosti, údajně pro své válečné partyzánské zásluhy. ⁵⁶

Vězni z tábora "Hanke" byli již v létě 1945 přemístěni do jiných internačních táborů a zdá se, že již na podzim téhož roku byl tábor zrušen, i když se vyskytují zmínky, že sloužil ke koncentraci Němců určených k odsunu ještě v roce 1946.⁵⁷ Podle zjištění T. Staňka prošlo táborem do konce června 1945 téměř 600 internovaných mužů a asi 100 žen.⁵⁸

Případ "Hanke" zůstával nedořešen, občasná kritika bezpečnostních orgánů v tisku se míjela účinkem až do září 1947, kdy vyvolala parlamentní šetření.

Svázané ruce

Vyšetřovací komise parlamentu zakončila svůj výjezd do Ostravy 5. listopadu 1947 podpisem závěrečného protokolu. Uvedla v něm, že *"dospěla k přesvědčení, že ve zjištěném jednání je možno spatřovat zločiny, a to jednak násilná smrt Čecha Šediny, násilné smilstvo na Češce Anežce Šedinové a případně Němkách v táboře internovaných, krádeže zlatých zubů a jiných předmětů a svršků po Němcích a krádež majetku Anežky Šedinové, a dále opomenutí překaziti zločin spáchaný na Čechu Šedinovi."*⁵⁹ Navrhla proto vůči Kuszovi, Glossovi, Martínkovi, Pieczkovi a Juráškovvi, příp. dalším, zavést trestní řízení.

To však nemělo moc naděje na úspěch, i když se ozývaly mnohé hlasy po spravedlivém potrestání pachatelů násilností. Parlamentní komise byla hned při svém příjezdu do Ostravy uvědoměna, že státní zastupitelství navrhlo zastavit trestní řízení vůči odpovědným členům vedení tábora "Hanke" pro nedostatek důkazů. Ministerstvo vnitra dalo pak Oblastní kriminální ústředně v Ostravě pokyn, *"aby tento případ s ohledem na zák. č. 115 z roku 1946 nebyl vyšetřován"*.⁶⁰

Šlo o známý zákon z 8. května 1946, jenž umožňoval beztrestnost jinak trestného jednání, pokud k němu došlo do 28. října 1945 a pokud je šlo pokládat za jednání směřující *"ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů"*.⁶¹ Toto hledisko bylo uplatněno i vůči pachatelům násilností v táboře "Hanke". Ač tedy parlamentní komise prokázala, že např. Martínek byl masový vrah, měla oním zákonem svázané ruce. Podle výkladu bezpečnostních orgánů zákon umožňoval považovat zabíjení Němců v táboře za spravedlivou odplatu vůči okupantům, čehož si

byla vědoma i parlamentní komise, takže zabíjení Němců do svého návrhu ani nezahrnula. S poukazem na údajné kolaborantství Šediny se pachatelé mohli vykroutit i z vraždy Čecha, ale nebylo to patrně vůbec zapotřebí.

Zde je na místě opět připomenout dobovou situaci v poválečné Evropě, v níž sotva šlo zabránit spontánním projevům msty za válečná příkoří, jež, bohužel, většinou nepostihla ty skutečné viníky. Ke krvavým excesům docházelo na všech územích osvobozených od německých okupantů, ať již se jednalo o Polsko, Itálii nebo Francii. K tvrdému zacházení s poraženými okupanty vyzývali ve svých projevech politici, smířlivost či dokonce soucit byly pokládány málem za vlastizradu. Odráželo se to i v denním tisku. Například 3.6.1945, tedy pouhý den před onou krvavou fingovanou "vzpourou" v táboře "Hanke", psaly ostravské noviny, že berlínský starosta dosazený sovětskými vojenskými úřady vyhlásil, že za každý útok na sovětského vojáka či úředníka stejně jako za paličství z politických důvodů bude zastřeleno 50 bývalých členů nacistické strany. Jiný článek oznamoval, že ve Francii užívají tisíců německých zajatců k vyčištění minových polí na mořských plážích.⁶²

Ani náš zákon č. 115/46 Sb. nebyl v Evropě žádnou výjimkou. Podobné omilostnění násilných činů vůči okupantům bylo např. v Itálii ohraničeno dnem 31.7.1945, ve Francii 1.1.1946 a v Rakousku 19.1.1946. Ani v zemích, kde podobné právní normy nebyly přijaty, např. v Polsku, nestíhala justice poválečné excesy o nic horlivěji. Náš zákon 115/46 Sb. měl navíc ještě svou historickou vazbu. Odpovídal totiž na podobný dekret A. Hitlera z 9.6.1939, který omilostňoval činy nacistů na sudetském území, i pokud byly spáchány již před připojením tohoto území k Říši.⁶³ Při posuzování dobové situace nesmíme nechat stranou ani skutečnost, že nacistické zločiny spáchané na českých občanech měly mnohem větší rozsah, že česká touha po odvetě byla teprve následkem nacistických zločinů, které byly na rozdíl od českých násilostí spáchaných na Němcích podporovány a mnohdy přímo systematicky organizovány nacistickým režimem a státním mechanismem.

Otevřenou otázkou ovšem zůstává, že podle interpretace tehdejšího ministra spravedlnosti dr. Drtiny se neměl zákon 115/46 Sb. vztahovat na jednání označené za "gestapismus". Je nepochybné, že násilnosti v táboře "Hanke" takto pojmenovat šlo. Dobová atmosféra však nahrávala tomu, aby se podobné případy vůbec nedostaly před

soud, ať již pro většinou předstíraný nedostatek důkazů, pro odůvodněné obavy či neochotu svědků, pro nedostatek dobré vůle se touto problematikou vůbec zabývat apod. Tak se stalo, že před soud se dostalo jen nemnoho z několika set podobných případů, např. pachatelé masakru v internačním táboře v Kolíně, velitel sběrného tábora v Žalově a Rynovicích aj. ⁶⁴

Násilí páchané na Němcích odsoudil i prezident Beneš ve svém projevu v Mělníku 14.10.1945 a zdůraznil, že provinilé orgány *"budou velmi rozhodně volány k pořádku. Vláda v žádném případě nedovolí, aby dobrá pověst republiky byla ničena neodpovědnými živly."* ⁶⁵ Podobně se vyjádřila i vláda. Také Ústavodárné národní shromáždění se problematikou těchto "násilných zákroků" proti Němcům několikrát zabývalo a 10. července 1947 schválilo zřízení parlamentní komise, která by je měla vyšetřit. Právě tato komise posléze přijela vyšetřovat i události v táboře "Hanke".

Fakta zjištěná vyšetřováním na členy komise silně zapůsobila. Důvěrná zpráva Bezpečnosti o jednání komise například uvádí, že i poslanec KSČ dr. Kokeš, který před zahájením vyšetřování tvrdil, že *"jde o akci domácí a mezinárodní reakce proti těm osobám, které se zúčastnily revoluce"*, po výslechu svědků zcela změnil svůj názor. Požadoval pak potrestání "parazitů revoluce" se vši přísností a ihned zařídil u krajského vedení KSČ v Ostravě, aby Kusz, Pieczka a Jurášek byli vyloučeni ze strany. ⁶⁶

Vyšetřovací spis případu "Hanke" byl označen za tajný, ze stanic SNB v Ostravě byly všechny kompromitující materiály staženy do oblastní úřadovny StB, aby se *"nedostaly do nepovolaných rukou"*. ⁶⁷ Uplynulo víc než půl století, než jsme se o událostech v táboře "Hanke" konečně dověděli pravdu. A podle vzrušené odezvy ostravské veřejnosti na zveřejnění této pravdy se zdá, že bude zapotřebí ještě dalších let, než se s ní dokážeme náležitě vyrovnat. ⁶⁸

P o z n á m k y :

- 1) Blíže viz např. STANĚK, T.: *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu - srpnu 1945*. Praha 1996. - Týž: *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha 1991. - Týž: *Tábory v českých zemích 1945-1948*. Opava 1996.
- 2) **NSDAP** = Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei, Národně socialistická německá dělnická strana. **SA** = Sturmabteilungen, nacistické "úderné oddíly". **SS** = Schutzstaffeln, nacistické "ochranné oddíly". **NSV** = Nationalsozialistische Volkswohlfahrt, Národně socialistická péče o blaho lidu. **NSF** = Nationalsozialistische Frauenschaft, Národně socialistické ženské hnutí. **NSKK** = Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps, Národně socialistický motorizovaný sbor. **Hitlerjugend** = Hitlerova mládež.
- 3) *Vyhláška. Nová svoboda* 17.5.1945.
- 4) *M. Ostrava se zbavuje Němců*. Hlas 14.6.1945. - STANĚK, T.: *Perzekuce 1945*, c.d., s. 126.
- 5) JIŘÍK, K.: *Poválečná obnova města (1945-1948)*. In: *Dějiny Ostravy*. Ostrava 1993, s. 406, 425.
- 6) Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), fond Oblastní velitelství SNB M. Ostrava I, k. 3.
- 7) *Bezpečnostní komise při Nár. výboru v Mor. Ostravě*. Nová svoboda 22.6.1945.
- 8) *Upozornění české veřejnosti*. Nová svoboda 15.6.1945.
- 9) *Náš poměr k Němcům a jejich přátelům*. Nová svoboda 29.6.1945.
- 10) Např. *Výstraha přechováváním Němců*. Nová svoboda 31.8.1945.
- 11) *Nepovolovat úlevy Němcům. Ostravští komunisté navrhují revisi všech úlev, poskytnutých Němcům*. Nová svoboda 22.9.1945.
- 12) Domácí vydání HORA, O.: *Svědectví o puči. Z bojů proti komunizaci Československa*. I. díl. Praha 1991, s. 132-135.
- 13) Viz např. REICHENBERGER, E.J.: *Ostdeutsche Passion*. Düsseldorf 1949, s. 30, 118, 210. - *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen*. München 1951, s. 343-345. - *Justiz im Dienste der Vergeltung. Mitteleuropäische Quellen und Dokumente*. Bd. 6. München 1962, s.36-39. - FRANZEL, E.: *Vertreibung. Sudetenland 1945-1946*. Bonn-Bad Nauheim 1967, s. 59-60. - AHRENS, W.: *Verbrechen an Deutschen. Dokumente der Vertreibung*. Arget 1983, s. 224. - *Vertreibung und Vertreibungsverbrechen 1945-1946. Bericht des Bundesarchivs. Archivalien und ausgewählte Erlebnisberichte*. Bonn 1989, s. 290 an. - AUE, E.: *Hankelager. Vom KZ für Deutsche will niemand mehr etwas wissen*. Beskiden-Post, 1993, č. 7+8, s. 3-4.
- 14) HEJL, V.: *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha 1991, s. 17.
- 15] *Slyšme i druhou stranu. Soubor dokumentů*. České Budějovice 1991, s. 202. - STANĚK, T.: *Odsun Němců...*, c.d., s. 67, 69, 417-419.
- 16) JIŘÍK, K.: c.d., s. 408.
- 17) STANĚK, T.: *Perzekuce 1945*, c.d., s. 115-117, 212. - Týž: *Tábory v českých ...*, c.d., s. 35, 74-75, 84, 205, 214, 217.
- 18) BORÁK, M.: *Peklo v centru Ostravy*. Moravskoslezský den, příloha Den na víkend 18.5.1996.
- 19) Archiv ministerstva vnitra České republiky v Kanicích u Brna (dále jen AMV), fond A 2/1, k. 57-58, inv. j. č. 1765 - hlášení Oblastní úřadovny StB v Ostravě ze 25.6., 24.7. a 13.10.1947, zprávy ZÚ StB - expozitury v Ostravě ze 20.9. a 8.11.1947, záznamy ministerstva vnitra z 18.6., 24.10. a 7.11.1947, informace pro předsedu vyšetřovací komise bezpečnostního výboru Ústavodárného Národního shromáždění, zápis této komise z 5.11.1947 a protokoly osob vyslýchaných komisí a bezpečnostními

orgány. Pokud nebude uvedeno jinak, pocházejí informace použité v našem příspěvku právě z tohoto archivního zdroje.

20) Státní ústřední archiv Praha (dále jen SÚA), Archiv bývalého ÚV

1SČ, fond 100. - ZAO, fond Expozitura ZNV M.Ostrava, fond Oblastní velitelství SNB M. Ostrava. - Archiv města Ostravy (dále jen AMO), fond internační tábor "Hanke" v Ostravě 1945, fond ÚNV Ostrava, bezp. ref. 1945-4949, knihy městského hřbitova v Mor. Ostravě 1945-1950, kremační knihy městského krematoria Ostrava 1944-1948, fond vzpomínek.

21) AMV, c.f., dopis Zemské úřadovny státní bezpečnosti, expozitury v Ostravě, č. 38/4-taj.-1947 ze 20.9.1947.

22) -šaj-: *Kde jsou protokoly k případu Hanke?* Svobodné slovo 9.5.1947. - -iv-: *Dříve než bude pozdě.* Svobodné slovo 2.9.1947. - -vl-: *Co je s táborem Hanke?* Nové slovo 2.9.1947. - *Dobrá služba Němcům.* Rudé právo 3.9.1947.

23) HORA, O.: c.d., s. 132 a 135.

24) AMV, c.f., Informace pro předsedu vyšetřovací komise.

25) Tamtéž, dopis J. Veselého Oblastní úřadovně StB v Ostravě ze 24.10.1947.

26) Tamtéž, vyšetřující zpráva Oblastní úřadovny StB v Ostravě, příloha k dopisu č.j. 311-taj/1947 ze 24.7.1947.

27) Tamtéž, zápis o jednání vyšetřovací komise ze 3.11.1947, výslech dr. J. Krista.

28) Tamtéž, vyšetřující zpráva..., cit. dok., s. 18-19.

29) STANĚK, T.: *Perzekuce 1945*, c.d., s. 212. - AMO, knihy městského hřbitova v M. Ostravě z let 1945, 1946, 1947 a 1948-1949.

30) AMV, c.f., zápis o jednání ..., cit. dok., výslech J. Mušálka, s. 2-4.

31) Tamtéž.

32) Tamtéž, výslech J. Glose, s. 11-13.

33) HORA, O.: c.d., s. 135.

34) AMV, c.f., zápis o jednání..., cit. dok., výslech J. Glose, s. 11.

35) Tamtéž, výslech J. Mušálka, s. 4.

36) Tamtéž, výslech E. Martínka, s. 14-17.

37) Tamtéž, s. 15.

38) Tamtéž, výslech V. Kusze, s. 18-19.

39) Tamtéž, výslech J. Juráška, s. 23-24.

40) *72 Němců zastřeleno při pokusu o vzpouru.* Nová svoboda 5.6.1945. -

41) *Zpupnost ostravských Němců. 72 Němců zastřeleno při vzpouře.* Nové slovo 6.6.1945. - *72 ostravských zpupných Němců bylo zastřeleno. Nesmiřitelná zášť a zpupnost.* Hlas 6.6.1945. - *Vzpouřa Němců v ostravské věznicí.* Československá demokracie 6.6.1945.

42) AMV, c.f., zápis o jednání..., cit. dok., výslech J. Glose, s. 12.

43) Tamtéž, výslech J. Mušálka, s. 2.

44) Tamtéž, výslech J. Glose, s. 12.

- 45) *Výstraha Němcům: Každý pokus o vzpouru bude bezohledně potlačen!* Nová svoboda 6.6.1945.
- 46) AMV, c.f., zpráva Oblastní úřadovny StB v Ostravě ze 13.10.1947, s.3.
- 47) *Hrušovští Němci do internačního tábora.* Hlas 8.6.1945. /Pozn. aut.: nejde o tiskovou chybu, v poválečném tisku bylo slovo Němec často záměrně psáno s malým "n"./
- 48) *Internování Němců v Ostravě.* Nové slovo 9.6.1945.
- 49) AMV, c.f., zápis o jednání..., cit. dok., příloha - výslech A. Šedinové, Krajský soud M. Ostrava č.j. Tk XII 1862/45 lomeno 20.
- 50) AMV, c.f., zpráva Zemské úřadovny StB, expozitura M. Ostrava. č. 38/taj.-1947 ze 20.9.1947, s. 1.
- 51) ZAO, fond Expozitura ZNV M.Ostrava, odb. II/B, k. 310, hlášení strážm. L. Vaňka ze 7.8.1945.
- 52) AMO, vzpomínka J. Filipa z 5.2.1995.
- 53) JIŘÍK, K.: c.d., s. 424. - ZAO, fond Expozitura ZNV M. Ostrava, k.299.
- 54) Např. PROROK, R.: *Národní stráž bezpečnosti.* Československá demokracie 2.9.1945. - *Příspěvek naprosto negativní k naší anketě "Co nyní s Němci v ČSR?"*. Tamtéž, 17.8.1945.
- 55) SÚA, Archiv býv. ÚV KSČ, fond 100, sv. 7, arch. jedn. 53.
- 56) AMO, cit. vzpomínka J. Filipa.
- 57) Tamtéž.
- 58) STANĚK, T.: *Tábory v českých ...*, c.d., s. 35.
- 59) AMV, c.f., zápis o jednání..., cit. dok., s. 26.
- 60) Tamtéž, s. 2. Jedná se o pokyn ministerstva vnitra č.j. Z/I-3143-1/2-46-8 ze dne 8.5.1946.
- 61) Zákon č. 115/1946 Sb. z 8.5.1946 "O právnosti jednání souvisících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků". Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 51 ze 4.6.1946, s. 922.
- 62) *Výstraha německým sabotážníkům.* Nové slovo 3.6.1945. - *"Němci musí odstraňovat miny."* Nová svoboda 3.6.1945.
- 63) ŠITLER, J.: *Poválečné amnestie se netýkaly všech zločinů.* MF Dnes 28.5.1996. - PAVLÍČEK, V.: *O mýtech v česko-německých vztazích, vině a odpuštění.* Právo 6.5.1996.
- 64) DRTINA, P.: *Na soudu národa.* Praha 1947, s.57.- *Čech s gestapáckými způsoby.* Nové slovo 23.11.1947.
- 65) BENEŠ, E.: *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947.* Praha 1996, s. 155.
- 66) AMV, c.f., interní přípis ministerstva vnitra ze 7.11.1947, s. 5.
- 67) Tamtéž, s. 2.
- 68) BORÁK, M.: *Svědectví nejen o Němcích. Čtenářské ohlasy na sérii článků ve DNI o poválečných událostech na Ostravsku, jimiž se naše historie nemůže pyšnit.* Moravskoslezský den 15.6.1996.

Příloha č. 1

Seznam obětí internačního tábora "Hanke" v Moravské Ostravě

Údaje za jménem, pokud byly zjištěny, uvádějí datum narození, bydliště a datum úmrtí. Jména ponecháváme v původní počeštěné transkripci podle přílohy ke zprávě Oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Ostravě č.j. 311/taj/1947 ze 24.7.1947, uložené v Archivu MV ČR v Kanicích u Brna, fond A 2/1, k. 57.

1. **Augustinek Adolf**, 14.6.1907, Ostrava-Mar.Hory, 9.6.1945
2. **Aue Emil**, 26.4.1900, Bohumín, 29.5.1945
3. **Bahner František**, 14.4.1893, Ostrava, 1.6.1945
4. **Bahner Leopold**, 2.6.1894, Butovice, 12.6.1945
5. **Bartoš Jaroslav**, 12.5.1911, Ostrava, 4.6.1945
6. **Barwig Otto**, 27.6.1908, Klankendorf, 9.6.1945
7. **Batke Wilibald**, 5.7.1904, - , 28.5.1945
8. **Bayer Jan**, 18.11.1897, Pudlov, 12.6.1945
9. **Bayer Pavel**, 15.11.1913, Ostrava-Mar. Hory, 9.6.1945
10. **Beilner Herbert**, 17.3.1920, Ostrava-Vítkovice, 9.6.1945
11. **Berger Bert**, 24.7.1895, Ostrava, 4.6.1945
12. **Berger Gustav**, 6.8.1895, Butovice, 12.6.1945
13. **Berger Štěpán**, 10.7.1890, Butovice, -
14. **Bernatík Alois**, 25.5.1892, Bohumín, 4.6.1945
15. **Bienert František**, 26.9.1873, Děrné, 9.6.1945
16. **Biner Osvald**, - , - , 30.5.1945
17. **Bittner Josef**, 4.4.1897, Ostrava-Přívoz, 30.5.1945
18. **Blasch Leopold**, 11.9.1910, Ostrava-N.Ves, 17.6.1945
19. **Bracháček Jan**, 25.1.1879, - , 25.5.1945
20. **Bratkorb Richard**, 17.11.1899, Aich-Assach, 30.5.1945
21. **Breier Leopold**, 28.8.1897, Vratimov, 25.5.1945
22. **Brosmann Josef**, 1.10.1900, Veselí u Opavy, 28.5.1945
23. **Brus Rudolf**, 16.10.1893, Ostrava-Hrabůvka, 4.6.1945
24. **Buček Čeněk**, 14.3.1897, - , 25.5.1945
25. **Bukan Josef**, - , - , 30.5.1945
26. **Čecháček Jindřich**, 22.6.1892, Ostrava, 12.6.1945

27. **Černík Jan**, 2.4.1910, Hošťálkovice, 29.5.1945
28. **Dedek Teofil**, 1.1.1896, - , 30.5.1945
29. **Diener Osvald**, 21.7.1903, - , 30.5.1945
30. **Dindorf Jindřich**, 10.4.1899, Ostrava, 9.6.1945
31. **Dluhoš Josef**, 18.8.1898, Slezská Ostrava, 25.5.1945
32. **Drzizga Adolf**, 22.12.1895, Horní Lhotka, 8.6.1945
33. **Duša Gustav**, 2.8.1905, Ostrava, 4.6.1945
34. **Englisch Jindřich**, 4.3.1895, Nový Bohumín, 28.5.1945
35. **Faber Pavel**, 29.6.1892, - , 26.5.1945
36. **Ferfetzky Robert**, 27.7.1898, Ostrava-Zábřeh, 5.6.1945
37. **Fifka Cinesius**, 10.12.1877, Slezská Ostrava, 9.6.1945
38. **Firla Leo**, 25.9.1899, Ostrava-Mar. Hory, -
39. **Fischmann František**, 16.1.1888, Bohumín, 8.6.1945
40. **Fitzek Jindřich**, 23.5.1898, Ostrava-Přívoz, 4.6.1945
41. **Folta Karel**, 31.3.1907, Ostrava, 19.5.1945
42. **Franek Josef**, 30.3.1900, Ostrava-Vítkovice, 19.5.1945
43. **Franke František**, 9.8.1897, Pudlov, 7.6.1945
44. **Fučík Karel**, 15.3.1915, Odry, 28.5.1945
45. **Fulčnick Bedřich**, 29.12.1898, Bohumín, 29.5.1945
46. **Georg Jan**, 11.5.1885, Ostrava-Přívoz, 28.5.1945
47. **Glaser Otto**, 4.11.1900, - , 30.6.1945
48. **Glatner Rudolf**, 4.7.1890, Pudlov, 8.6.1945
49. **Glatzel Evžen**, 10.12.1911, Ostrava-Mar.Hory, 1.6.1945
50. **Gold František**, 4.1.1906, Ostrava-Zábřeh, 8.6.1945
51. **Grygarová Augustina**, 3.7.1892, Ostrava-Hrušov, 2.7.1945
52. **Hájek Jan**, 23.10.1904, - , 4.6.1945
53. **Haltov Karel**, 27.12.1896, Ostrava, 1.6.1945
54. **Haltov Rudolf**, 28.11.1894, Ostrava-Hrušov, 1.6.1945
55. **Hampel Josef**, 22.2.1913, - , 3.6.1945
56. **Hanke Albert**, 27.10.1896, Ostrava-Hrušov, 8.6.1945
57. **Hanyš Karel**, 10.11.1890, Langersdorf, 8.6.1945
58. **Hanzlík František**, 28.9.1900, Kobeřice, 12.6.1945

59. **Harzig Emil**, 19.5.1899, Dobešov, 30.5.1945
60. **Heidenau Gustav**, 19.6.1889, Ostrava, 12.6.1945
61. **Heiner Osvald**, - , - , 30.5.1945
62. **Heinz Vilém**, 10.3.1908, Ostrava-Přívoz, 1.6.1945
63. **Herián Felix**, 30.5.1901, - , 2.6.1945
64. **Hübner Alois**, 16.9.1895, Ostrava-Vítkovice, 12.6.1945
65. **Hilscher Rudolf**, 10.4.1896, Strikov u Lodže, 26.5.1945
66. **Hilscherová Johanna**, - , Fulnek, 28.5.1945
67. **Hluchnik Albert**, 18.10.1901, Ludgeřovice, 12.6.1945
68. **Hofmann Karel**, - , - , 30.5.1945
69. **Holzberger Josef**, 17.1.1889, Děhylov, 8.6.1945
70. **Hotovy František**, 3.12.1889, Ostrava-Vítkovice, 9.6.1945
71. **Hotovy Pavel**, 9.1.1895, Ráj u Fryštátu, 7.6.1945
72. **Hummer Gustav**, 2.8.1881, Ostrava-Zábřeh, 26.5.1945
73. **Hünner Jan**, 29.4.1904, Slezská Ostrava, 30.5.1945
74. **Hünner Karel**, 28.5.1897, - , 4.6.1945
75. **Charvát František**, 11.1.1902, Ostrava-Přívoz, 3.6.1945
76. **Jeller (dříve Jelito)**, 31.8.1889, Ostrava-Muglinov, 1.6.1945
77. **Kaloušek Vilém**, 29.3.1894, Jasenice u Vsetína, 23.5.1945
78. **Kania Rudolf**, 30.11.1887, Petřvald, 12.6.1945
79. **Kargl Ludvík**, 20.4.1909, Svinov, 29.5.1945
80. **Kleczek Ladislav**, 15.4.1902, Ostrava-Přívoz, 3.6.1945
81. **Knabe Hugo**, 7.9.1895, Butovice, 12.6.1945
82. **Knap Bedřich**, 26.6.1910, - , 30.5.1945
83. **Knop Čeněk**, 28.1.1891, - , 30.5.1945
84. **Kober Rudolf**, 10.4.1890, Ostrava, 3.6.1945
85. **Köhler Josef**, 27.10.1895, Ostrava, 12.6.1945
86. **Köller František**, 17.11.1900, Pudlov, 29.5.1945
87. **Konečný Alois**, 18.5.1887, Ostrava-Vítkovice, 8.6.1945
88. **Kopitz August**, 30.11.1889, - , 29.5.1945
89. **Koremba Tomáš**, 7.1.1889, Ostrava-Michálkovice, 30.5.1945
90. **Körner Pavel**, 18.2.1881, Ostrava, 9.6.1945

91. **Kostrůva Max**, 13.10.1908, Ťwientochlowice, 30.5.1945
92. **Kotas Frantiřek**, 6.2.1891, - , 30.5.1945
93. **Kreisel Rudolf**, 25.6.1892, Ostrava, 12.6.1945
94. **Kreisel Vilém**, 28.4.1898, - , 25.5.1945
95. **Kreutz Ferdinand**, 20.8.1901, Ostrava, 12.6.1945
96. **Krischke Frantiřek**, 2.12.1905, Odry, 30.5.1945
97. **Kučera Bohumil**, 14.7.1897, Ostrava, 1.6.1945
98. **Kucejda Frantiřek**, 8.9.1904, - , 4.6.1945
99. **Kujava Oskar**, 2.11.1883, Ostrava, 12.6.1945
100. **Kunze Karel**, 25.9.1909, Ostrava-Přívov, 26.5.1945
101. **Kupka Max**, 5.10.1887, Slezská Ostrava, 4.6.1945
102. **Kutscher Leo**, 15.2.1903, Fulnek, 12.6.1945
103. **Lacker Kundt**, 15.1.1909, Ostrava, 12.6.1945
104. **Latka Karel**, 3.1.1897, Ostrava-Vítkovice, 7.6.1945
105. **Lazar Emil**, 28.9.1896, Koblov, 9.6.1945
106. **Lička Vilém**, 7.3.1906, - , 4.6.1945
107. **Lichtblau Čeněk**, 26.11.1892, Petřvald, 30.5.1945
108. **Lipsky Frantiřek**, 21.5.1905, Ostrava-Přívov, 1.6.1945
109. **Litschka Arnořt**, 12.7.1892, Ostrava-Vítkovice, 23.5.1945
110. **Lobgesang Rudolf**, 27.12.1902, - , 28.5.1945
111. **Löbler Otto**, 2.3.1898, - , 29.5.1945
112. **Lohr Antonín**, 15.8.1893, - , 9.6.1945
113. **Magera Alois**, 28.11.1893, Ludgeřovice, 28.5.1945
114. **Macháček Vinzenz**, 29.2.1884, Ostrava, 9.6.1945
115. **Mainx Josef**, 27.8.1900, Ostrava, 4.6.1945
116. **Makovičová Adéla**, 9.5.1887, Ostrava-Přívov, 31.5.1945
117. **Malek Emil**, 4.4.1922, Skřečoš, 1.6.1945
118. **Mark Jan**, 6.3.1897, Ostrava, 30.5.1945
119. **Mark Josef**, 25.11.1896, Butovice, 12.6.1945
120. **Matuschek Rudolf**, 11.4.1876, Chabičov, 3.6.1945
121. **Mayer Ludvík**, 29.8.1908, Bohumín, 28.5.1945
122. **Mayer Pavel**, 15.11.1913, Ostrava-Mar.Hory, 6.6.1945

123. **Mayerhofer Teodor**, 24.6.1894, Pudlov, 7.6.1945
124. **Mendel Karel**, 14.12.1894, Odry, 28.5.1945
125. **Michal Bedřich**, - , - , 30.5.1945
126. **Michal František**, 3.11.1908, Ostrava, 3.6.1945
127. **Mikolajek Rheinhard**, 20.12.1896, Ludgeřovice, 26.5.1945
128. **Mikulenka Jindřich**, 2.7.1889, Ostrava, 30.7.1945
129. **Mohelnický Arnošt**, 29.3.1895, Slezská Ostrava, 4.6.1945
130. **Mrázek Ferdinand**, 24.1.1900, Koblův, 30.5.1945
131. **Mruzek Ferdinand**, 24.9.1900, - , 30.5.1945
132. **Mündsberg (Mušálek) Jan**, 20.8.1894, Petřkovic, 30.5.1945
133. **Münster Alois**, 24.12.1889, Nová Hora, 12.6.1945
134. **Muroň Josef**, 3.3.1896, Lískovec, 6.6.1945
135. **Muška Vilém**, 13.1.1893, Ostrava-Vítkovic, 9.6.1945
136. **Nitsch Gustav**, 11.10.1897, Pudlov, 12.6.1945
137. **Ogiglo Jan**, 24.5.1892, - , 26.5.1945
138. **Olbrich Josef**, 4.2.1896, Jakubčovic, 9.6.1945
139. **Ondrášek Jiří**, 1.12.1913, - , 26.5.1945
140. **Opletal Emil**, 21.2.1889, Ostrava-Vítkovic, 3.6.1945
141. **Orel Lothar**, 14.1.1912, Ostrava, 8.6.1945
142. **Paloncy Irena**, 15.3.1906, - , 24.5.1945
143. **Partsch Erwin**, 23.6.1899, - , 29.5.1945
144. **Pasker Rudolf**, - , Ostrava, 28.5.1945
145. **Pavelek Josef**, 28.2.1902, - , 30.5.1945
146. **Pawelka Alfred**, 15.8.1902, Stachovic, 23.5.1945
147. **Pawelka Josef**, 24.12.1899, Ostrava-Mar.Hory, 4.6.1945
148. **Pertille Mikuláš**, 29.9.1903, Ostrava-Hrušov, 8.6.1945
149. **Peschke Jan**, 12.8.1886, Nový Bohumín, 28.5.1945
150. **Petřek František**, 19.7.1891, Fulnek, 9.6.1945
151. **Pfeiler Josef**, 26.11.1897, - , 29.5.1945
152. **Pchalek Jindřich**, 5.12.1889, Petřkovic, 12.6.1945
153. **Pilarek Michal**, 26.9.1895, Koblův, 12.6.1945
154. **Pilsch Bedřich**, 14.12.1900, Sosnov, 29.5.1945

155. **Pindor Rudolf**, 14.4.1898, Slezská Ostrava, 12.6.1945
156. **Pitsch Karel**, 20.11.1899, Ostrava-Vítkovice, 29.5.1945
157. **Plaček František**, 4.8.1907, Nový Bohumín, 30.5.1945
158. **Prašivka Antonín**, 9.9.1897, Ostrava, 9.6.1945
159. **Raida Emil**, 20.7.1890, Ostrava, 12.6.1945
160. **Reck Rudolf**, 20.1.1890, Ostrava-Hrušov, 8.6.1945
161. **Richter Emil**, 24.3.1895, Ostrava, 4.6.1945
162. **Richter Jan**, 14.12.1890, Ostrava, 9.6.1945
163. **Rittig Karel**, 6.4.1907, - , 4.6.1945
164. **Röhn František**, 12.4.1903, - , 26.5.1945
165. **Romanowitz Emil**, 15.8.1901, Ostrava, 4.6.1945
166. **Roscher Štěpán**, 18.11.1901, Butovice, 12.6.1945
167. **Samek Rudolf**, 3.4.1909, Ostrava-Přívoz, 8.6.1945
168. **Seibert (Seifert) Adolf**, 26.1.1901, - , 4.6.1945
169. **Seibert František**, 24.4.1907, - , 4.6.1945
170. **Senft Gustav**, 9.5.1887, Ostrava-Vítkovice, 28.5.1945
171. **Schäffer Jan**, 18.5.1897, Ostrava, 12.6.1945
172. **Schenk Alois**, 28.9.1901, - , 12.6.1945
173. **Schimon Josef**, 27.2.1915, Ostrava, 3.6.1945
174. **Schindler Erwin (Edwin)**, 15.10.1896, Albrechtice, 28.5.1945
175. **Schindler Hubert**, 20.8.1898, Spielendorf, 29.5.1945
176. **Schmidt Antonín**, 28.3.1896, Ostrava, 3.6.1945
177. **Schmidt Arnošt**, 9.4.1892, Ostrava, 9.6.1945
178. **Schmidt Ferdinand**, 2.5.1914, Ostrava-Hrušov, 9.6.1945
179. **Schmied August**, 29.3.1896, - , 3.6.1945
180. **Schober Rudolf**, 13.10.1890, Ostrava-Vítkovice, 12.6.1945
181. **Scholz Heřman**, 16.10.1902, Ostrava-Kunčice, 1.4.(6.)1945
182. **Scholz Karel**, 14.5.1891, Ostrava, 29.5.1945
183. **Scholz Vojtěch**, 13.9.1893, Ostrava, 26.5.1945
184. **Schönfeld Richard**, 23.1.1878, Ostrava, 20.5.1945
185. **Schroer Bedřich**, 16.4.1912, Lengerich, 8.6.1945
186. **Slavík Jan**, 7.11.1891, Butovice, 12.6.1945

187. **Směja Stanislav**, 1.5.1899, -, 28.5.1945
188. **Stalzer Oskar**, 31.7.1906, Ostrava, 4.6.1945
189. **Stangel Gustav**, 18.5.1895, Albrechtice, 28.5.1945
190. **Stareček František**, 29.9.1876, Ostrava, 9.6.1945
191. **Stark Josef**, 7.5.1886, Ostrava, 9.6.1945
192. **Stefan Čeněk**, 3.8.1898, Ostrava-Vítkovice, 4.6.1945
193. **Stojer Rudolf**, 31.12.1897, Svinov, 12.6.1945
194. **Swieder Jan**, 26.8.1892, Ostrava-Hulváky, 9.6.1945
195. **Šebesta Josef**, 12.10.1906, Mohelnice, 8.6.1945
196. **Šedina František**, 20.9.1903, Ostrava, 25.5.1945
197. **Tannhäuser Josef**, 26.5.1905, Nový Bohumín, 4.6.1945
198. **Tegel Čeněk**, 4.1.1900, Ostrava-Přívoz, 12.6.1945
199. **Teichmann Alfred (Rudolf)**, 1.5.1898, -, 30.5.1945
200. **Teichmann Jan**, 20.7.1916, Bravantice, 9.6.1945
201. **Thim Hugo**, 31.3.1901, Ostrava, 29.5.1945
202. **Thost Adolf**, 23.5.1883, Ostrava-Hulváky, 2.6.1945
203. **Tkáč František**, 20.4.1891, Ostrava, 30.5.1945
204. **Toman Antonín**, 25.10.1906, -, 30.5.1945
205. **Toman Josef**, 7.2.1901, Ostrava-Hranečník, 26.5.1945
206. **Uberall Adolf**, 9.5.1897, Butovice, 12.6.1945
207. **Uhl Rudolf**, 13.4.1900, Bohumín, 3.6.1945
208. **Urbanczyk Eduard**, 22.1.1907, Ostrava, 8.6.1945
209. **Večerek Josef**, 5.9.1899, Šenov, 28.5.1945
210. **Viktor Antonín**, 7.5.1900, Ostrava-Hranečník, 4.6.1945
211. **Vladař Otto**, 26.12.1903, Odry, 26.5.1945
212. **Volný Leonard**, 25.12.1899, Slezská Ostrava, 12.6.1945
213. **Wanke František**, 3.12.1888, Šilheřovice, 8.6.1945
214. **Warczok Dominik**, 4.8.1913, Německá Lutyně, 3.6.1945
215. **Weidlich Alfred**, 12.12.1890, Bohumín, 8.6.1945
216. **Weissgärber Adolf**, 13.3.1905, Mankovice, 28.5.1945
217. **Weist Walter**, 26.9.1906, Ostrava, 3.6.1945
218. **Werner Jan**, 11.3.1885, Ostrava, 9.6.1945

219. **Willerth Jan**, 12.6.1890, Ostrava-Vítkovice, 9.6.1945
220. **Willimek Robert**, 29.8.1897, - , 29.5.1945
221. **Winkler Bohumil**, 20.7.1897, Odry, 29.5.1945
222. **Winkler Jan**, 15.4.1891, Ostrava, 8.6.1945
223. **Wisura Josef**, 29.4.1903, Mankovice, 29.5.1945
224. **Witke Viktor**, 24.12.1894, Bohumín, 3.6.1945
225. **Wojtowicz Jan**, 20.9.1907, Bohumín, 1.6.1945
226. **Wolaneck Pavel**, 19.4.1874, Ostrava, 24.7.1945
227. **Wolf Emil**, 29.6.1882, Ostrava-Vítkovice, 9.6.1945
228. **Wranka Albert**, 18.12.1904, Petřkovice, 1.6.1945
229. **Zezulová Veronika**, 27.1.1895, Ostrava-Přívov, 1.6.1945
230. **Zwierner Emil**, 25.5.1890, Dobešov, 30.5.1945
231. **Židek Robert**, 16.2.1900, Ostrava-Vítkovice, 18.5

Příloha č. 2

Porevoluční události - Ostrava - tábor Hanke

Výňatek z interního přípisu ministerstva vnitra v Praze, zpracovaného 7.11.1947 patrně dr. Zdeňkem Lukešem a parafovaného 8.11.1947 Jindřichem Veselým, který provedl v textu redakční úpravy, jež přejímáme i v našem přepisu. Dokument je uložen v Archivu MV ČR v Kanicích u Brna, fond A 2/1, k. 57.

Ve dnech 3. - 5. listopadu 1947 vyšetřovala komise ÚNS v Ostravě události v táboře HANKE, které vzbudily velikou pozornost, a které od roku 1945 byly využívány stranou SD a NS k útokům proti KSČ. Podnětem k vyšetřování byla žádost funkcionářů národní bezpečnosti, aby tento případ, který byl předmětem tiskových útoků proti SNB, že nekoná svou povinnost, byl vyšetřen a viníci potrestáni. Komisi předsedal poslanec dr. Bunža (L) a byli v ní dr. Kokeš (KSČ), dr. Kácl (NS) a Horváth (DS). Poslanec dr. Veverka (SD) nepřijel. Poslanec Bacílek (KSS) se omluvil. Dále byli přítomni experti za MNO, za spravedlnost a ministerstvo vnitra.

Před zahájením dr. Kokeš prohlásil soukromě informátoru, že i v tomto případě jde o akci domácí a zahraniční reakce proti těm osobám, které se zúčastnily revoluce. Po výslechu hlavních svědků svůj názor změnil a řekl doslova asi toto: Nejde zde o to, abychom vyšetřovali události související s revolucí a odsoudili osoby na revoluci účastné, nýbrž jde o to, abychom odsoudili se vší přísností parasity revoluce. Velmi stručně uvedeno, zjistilo se toto:

Asi od 10. května 1945 do 13. června 1945 docházelo v táboře HANKE, kam byli soustředěni Němci i Češi, obvinění z kolaborantství, k ukrutnostem a zločinům. Český správce tábora M a r t í n e k pověřil Němce Glosse, bývalého člena SA, který měl zřejmě sadistické sklony, výkonnou mocí. Gloss s býkovcem v ruce utloukal vězně, prováděl exekuce oběšením, pokusil se provádět popravy elektrickým proudem primitivním zařízením, které se neosvědčilo a pod. V souvislosti s tím byl popraven oběšením i Čech Š e d i n a, proti kterému nebylo zjištěno nic závadného než, že byly u něho nalezeny asi 4 dopisy Němců, kteří podávali svým rodinám zprávy o svém pobytu. Šedina bydlel v domku, který byl v táboře HANKE. Martínek a vedoucí oddělení pro Němce u tehdejšího bezpečnostního referenta K u s z navštívili hned po

zatčení ženu zmíněného Šediny, a ačkoliv byla Češka, sebrali jí všechny věci i potraviny a postupně ji znásilňovali. Ačkoliv u Šediny stačila výše uvedená skutečnost, že byl považován za zločince, správci tábora, zvláště Martínek, Kusz a Jurášek sami si vodili do bytu po Šedinovi zajištěné Němky, s nimi popíjeli, zpívali, nechali si od nich hrát na piano a je znásilňovali. Němcům odebírali cenné věci i lepší šatstvo a neodevzdávali je národnímu výboru, nýbrž si je ponechali. Vytrhávali za živa i po smrti zajištěným osobám zlaté zuby a ponechávali si je. Když byla přivedena do tábora starší Němka, která měla úchylné pohlavní ústrojí, nařídili Němci Glossovi, aby jí do pohlavního ústrojí vrážel obušek a pak nutil přítomné Němce, aby ji znásilňovali. Každý den bylo popraveno 10-15 osob (celkem bylo popraveno 234), dále 4.6.1945 pověřili Němce Glosse, aby inscenoval vzpouru a při ní postříleli nebo utloukli 21 Němců. Do úřední zprávy o vzpouře dali však počet 72 Němců, kteří přišli o život, aby vykazali větší počet obětí, u kterých nemohli prokázat příčinu smrti.

Tyto stručně vylíčené události zakládají podle názoru komise skutkovou podstatu zločinů vraždy (prokázanou u Šediny, který podle sdělení jednoho svědka před popravovou volal: Ať žije Rudá armáda a generalissimus Stalin!), násilného smilstva a krádeží. Hlavní viníci byli vzati do vazby. Je to Němec Gloss, velitel tábora Martínek, vedoucí oddělení pro Němce Kusz, a strážci Píčka a Jurášek. Žádný není z řad SNB. Mimo Martínka byli organizováni v KSČ. Komise rozhodla, aby soud zahájil proti jmenovaným a případně proti dalším viníkům trestní řízení. S ohledem na tuto situaci zařídil soukromě poslanec dr. Kokeš u krajského vedení KSČ, aby Kusz, Píčka a Jurášek byli okamžitě vyloučeni.

V Praze dne 7. listopadu 1947.

Příloha č. 3

Vzpomínka Jindřicha Segera z Ostravy na pobyt v táboře "Hanke"

Zpracováno podle německého dopisu J. Segera ze 16.2.1993, podle magnetofonového záznamu rozhovoru s J. Segerem pořízeného v Ostravě 28.5.1996 a podle článku M. Tyrlíka "Nebyli k nám všichni stejní. Osudy německého chlapce v českých internačních táborech po druhé světové válce." Moravskoslezský den 15.6.1996.

Dostal jsem se do tábora "Hanke" 18. května 1945, hned když jsem se vrátil do Ostravy z amerického zajetí. Měl jsem tady matku a o šest let mladšího bratra a věděl jsem, že nebude jednoduché, aby tady sami přežili. Chtěl jsem proto pracovat a starat se o ně. Před koncem války jsem působil na letišti v Hrabůvce jako funkcionář letecké mládeže, té plachtařské, Flughajot, bylo nás tam přes sedmdesát. Měl jsem dobré letecké výsledky a tak jsem už jako mladistvý musel na vojnu. Byl jsem přidělen na letiště v Plzni k ochraně protiletadlového dělostřelectva. Po náletech na konci války jsem byl zajat Američany, ale podařilo se mi uprchnout. Chtěl jsem se dostat za každou cenu domů. Z Weidenu to bylo přes 700 kilometrů, skoro celou cestu jsem šel pěšky. Jen asi 15 kilometrů jsem se vezl na voze jednoho sedláka, který jel pohřbít svého syna, seděl jsem na rakvi. Měl jsem na sobě kalhoty, které jsem stáhl z jednoho nebožtíka u cesty, a leteckou bundu bez distinkcí a kožešinového límce. Šel jsem hlavně v noci, přes den jsem pospával někde v keřích nebo v lese. Jednou jsem poprosil sedláka, aby mi dal najíst, že u něho budu pracovat, ale místo abych si šel lehnout do sena, vyrazil jsem dál. Od Amíků, kteří stavěli telefonní vedení, jsem dostal pár konzerv. Na hranici mě zastavil americký voják, byl to černochoch, a radil mi, abych se nevracel, že to pro Němce teď nevypadá v Čechách dobře.

Spěchal jsem, abych stihl Den matek, chtěl jsem maminku překvapit. Po 12 dnech jsem asi v půl deváté večer dorazil do Ostravy. Doma jsem nikoho nenašel, maminka i bratr byli evakuováni do Mohelnice. Šel jsem poprosit o nocleh svého strýce, byl to Čech a myslel jsem si, že se za mne přimluví. Odřekl mi však jakoukoliv pomoc, i když viděl, že jsem hladový a zbědovaný dlouhou cestou. Místo pomoci mě odvedl na policii, která se nacházela naproti dnes už zbourané šachty Šalamoun. Odtud jsem byl v příštích dnech přemístěn na policejní ředitelství a po ostrém výslechu, kdy vyšla

najevo má činnost v letecké mládeži, jsem byl eskortován do tábora "Hanke". V táboře mi vzali úplně všechno - řemen z kalhot, tkaničky z bot, kapesní nůž, hodinky atd. Měl jsem jen 17 let, tak mě dali do cely číslo 3, kam dávali "lehčí" případy, převážně staré a nemocné, ti "těžší" byli na šestce. Byly to vybetonované místnosti, bývalé stáje. V mé cele bylo přes 50 vězňů, celkem nás mohlo být v táboře najednou asi 250, ale docházelo k častým přesunům.

Tábor se nacházel naproti šachtě Jindřich a přímo do dvora směřovala vedlejší kolej městské dráhy do Přívozu. Do dvora nebylo vidět, od Nádražní ulice zakrýval výhled vysoký prkenný plot, prakticky dřevěná zeď. "Hanke" byla zasilatelská firma, dodávala pivo, ale sklady už byly vyklizeny. Spali jsme na zemi v seně. Na žádnou práci jsme nechodili a tak jsme přicházeli o možnost sehnat venku něco k snědku. Byli jsme pořád zavření, chodili jsme se jen vyvenčit na hnojiště, kde byl záchod. Ráno a večer jsme dostávali sotva půl litru černé náhražkové kávy, samozřejmě hořké, v poledne několik brambor vařených ve slupce. Měli jsme strašný hlad. Nedostávali jsme ani chléb, jen někdy nám tajně hodili přes plot nakousnutý krajíc či zbytky jídel čeští občané, když vycházeli z blízkého kina Alfa. Rvali jsme se o to jako vlci.

Hladem zdeptaní vězni byli navíc surově mučeni a zabíjeni. Vynikal v tom spoluvězeň Heinrich Gloss. Věšel vězně za bradu na hák ve stěně, až dodýchali. Byl to prý Němec a pracoval dřív jako masér na koksově Karolina. Tento zločinec se jednou dověděl, že v táboře se nachází i jeho nastávající zeť Oskar Stalzer, který býval ředitelem Bohumínské dráhy, co jezdila od divadla přes dnešní Sýkorův most až do Bohumína. Glossova dcera byla těhotná a tak se na něm asi chtěl pomstít. Mezi dvěma lavicemi mu kolenem vykloubil oba lokty, takže z něho udělal bezmocného mrzáka. Nechal mě později vyvolat z cely na dvůr a řekl mi: "Ty jsi Heinrich, já jsem Heinrich, tak tě k němu přiděluji jako ordonanc, budeš se o toho hajzla starat." Tak jsem musel pana Stalzera každé ráno umýt a učesat, obléct, odvést na latrinu, nakrmit. Dělal jsem to asi deset dnů a celkem rád, až se jednou ráno už na dvoře neobjevil. To už se proslýchalo, co se na "šestce" děje. Mnohé jsem vytušil, často bylo slyšet hrozný nářek.

Toho dne, co se odehrála "vzpouza" vězňů, jsem škrábal na nádvoří brambory. Ze "šestky" se ozval křik a střelba, vězni se hrnuli ven. Nestaral jsem se, kdo na koho střílí, a vyskočil jsem na střechu maringotky, která stála u stěny na nádvoří, bydlely tam ženy s dětmi. Tam jsem se schoval a slezl dolů, až bylo po střelbě. Nejdřív nás všechny

zavřeli do cel, ale pak nás několik zase vytáhli ven. Museli jsme lopatami sesbírat do kýblů krvavé sedimenty a všechno vytrít lyzolem. Večer nám přikázali nebožtíky naložit na žebříňák s gumovými koly a v tichosti je bez koní odvézt do městského krematoria. Druhého dne jsme na hřítově, vlevo od budovy krematoria u dřevěného plotu a kolmo k hlavní silnici, museli exhumovat staré hroby. Vykopali jsme jámu asi deset metrů dlouhou, přes dva metry širokou a stejně tak hlubokou. Tam jsme na vozíku "platoňáku" sváželi z márnice mrtvé, byla jich fůra. Byl jsem dole v jámě, kde jsem je ukládal vedle sebe do řady. Pak jsme je posypali vápnem a kladli další vrstvu. Museli jsme přitom po mrtvých šlapat, aby se tam všichni vešli. Kostí vykopané ze starých hrobů se dávaly na hromadu, pak jsme je museli polít benzinem a zapálit, až shořely na popel. V tom horkém popelu jsme si museli opéct pár brambor a vlastní močí desinfikovat ruce před jídlem. Vykonávali jsme to zcela automaticky, dostali jsme rozkaz a ten se musel splnit.

Dozorčí komando v táboře "Hanke" se někdy chovalo jako nepřítel. Museli jsme třeba každou neděli kolem desáté dopoledne nastoupit na nádvoří a utvořit kruh. Šlo jen o tzv. "lehčí" vězně, ne o ty z kobky číslo šest. Uprostřed kruhu musel chodit vězeň, který měl přes sebe jako talár přehozený německý prapor s vystřiženou svastikou, na hlavě cylindr, bílé rukavice, na jedné noze vojenskou holínku a na druhé dámský střevíc s vysokým podpatkem. S hůlkou v ruce obcházel dokola a musel volat : "Wir danken unserem Führer!" Každý z kruhu ho musel udeřit. Kdo udeřil málo, toho dozorcí vytáhli ven a ukázali mu, jak se má bít. Nikdo neobešel víc než půl druhého kola.

Po té "vzpouře" přišla do tábora nějaká komise, nevím, co byli zač, ale nastal tam pořádek, dostali jsme jíst. Začal jsem chodit i na práci mimo tábor, řezat dříví U dubu v Přívoze, před bývalým kinem Svoboda. Nosila nám tam jídlo jedna Židovka, která se vrátila z koncentračního tábora. Teprve později se ukázalo, že byla v koncentráku společně s babičkou mé manželky, s níž jsem se mezitím poznal. Pobyl jsem v táboře "Hanke" asi tři měsíce, celkem jsem prošel čtyřmi tábory a strávil v nich třináct měsíců. Z tábora na Cihelní ulici nás posílali na práce do Ostravy, bílil jsem třeba hlavní nádraží, kopal jsem základy pro cirkus Henri bratří Fialových, pomáhal u pekaře. Z tábora v Kunčicích nás vozili do vratimovské celulózky, kde jsme skládali kmeny z vagonů. V táboře na Mexiku v Přívoze u Dolu Vítězný únor jsme museli skládat vagony

uhlí, bez lopat, holýma rukama a kusy plechu. Čistil jsem též od sazí kotle v lokomotivách, kam mě spouštěli uvázaného na provaze.

Po návratu z lágrů se mě známí stranili, rok jsem musel nosit na šatech bílé "N", v tramvaji jsem směl jezdit jen ve vlečce na zadní plošině a i důlní lampu na jámě Alexander v Kunčičkách jsem měl označenou červenou páskou, aby mě odlišili od ostatních horníků. Když jsem si sám sestrojil kolo, abych nemusel na šachtu pěšky, tak mě z něj "sundali". Vyhazovali mě z tancovaček, jen co někdo poznal, že jsem si sňal pásku. Přesto jsem nechtěl odejít do Německa, i když mi to nabízeli, cítil jsem se tu doma, stejně jako matka a bratr. Otec byl v roce 1956 propuštěn z vězení, ale jen proto, že byl těžce nemocen, zemřel za deset dnů. Nakonec si i lidé v našem okolí zvykli na to, že jsme tu zůstali. Až do důchodu jsem pak pracoval v elektrárně.

Zažil jsem toho tolik, že sám bych ani nedokázal někomu ublížit. Chápal jsem to všechno jako následky války a toho, co Němci napáchali českému národu. V nouzi jsem poznal, jak se kdo umí ke komu chovat a musím říci, že zdaleka ne všichni dozorcí v táborech byli stejní. Na 90 procent těch, které jsem poznal, byli lidé slušní, i když se někteří z nich sami vrátili z koncentračních táborů s podlomeným zdravím. Tvrdím, že je třeba odpouštět, stále se mstít nemá smysl. Musíme si odpustit a musíme si uvědomit, že válka byla krutá stejně jako její následky, že českému národu se ukřivdilo a že se po válce ukřivdilo také nám. O to víc si vážím života a moc bych si přál, aby nacionalismus navždy vymizel, aby lidé k sobě byli tolerantní a upřímní, aby si vzájemně pomáhali. Jsem šťasten, že jsem se dočkal doby, kdy mohla být po tolika letech mlčení zveřejněna pravda o táboru "Hanke", a konečně se tak dostalo zadostiučinění obětem tábora a pozůstalým po nich.